

MAROSSZÉKI KRÓNIKÁK

Válogatta és sajtó alá rendezte
Sebestyén Mihály

I. kötet

Mentor Kiadó
Marosvásárhely, 2010

Ebben az 1672. esztendőben ez a marosvásárhelyi község pártot üte a bíró, tanácsok és polgárok ellen. Sok kívánságokat punctumokba tettek fel, amelyeket kívántak a tanácstól, mely szerént mindenik kívánságoknak nem engedtek, és meg nem adták. E miatt a fejedelem Ő Nagyságát megkeresték, és a directortól deákokat kérvén, az egész város lakosait azok által megeskették, hogy ki mit tud vallani a bíróra, polgárookra és az egész tanácsra. Ekkor penig bíró volt Szőcs Zsigmond úr, polgárok voltak: Lengyel Márton, András Deák, ki egyszersmind notarius volt, Kercsedi Péter és Váradai Lakatos Pál; ifjú polgárok Szőcs Dávid és Kerekes Szőcs Péter. Bíróság viselt ember volt Baxai Csiszár János; első tanácsbeli emberek: Nyerges György, Brassai Csiszár György, Ötvös Lakatos Márton, Csapai István Deák.

De Csapai István Deák a tanácsot elárulta, és a város népéhez állott. A többi, úgymint bírák, polgárok és az egész tanács közönségesen huszonötön voltak. Radnóton lévén a fejedelem, commissiót küldött, hogy az egész tanács menjen alá, s a város népe közül is annyian menjenek alá. Midőn mind a két részről alamentek, ott a palotán szemben lévén egymással, igen sokat litigálódtak. De semmi dolog végbe nem mehetett, mivel sok időt foglalt volna be az a

kapitány, a fejedelem sógora a fejedelmi tanács rosszallása ellenére, az országgyűlés felhatalmazása nélkül a bujdosók élére áll, és I. Lipót ellen hadba száll. Négy nappal később szeptember 20-án a szatmári Batiz-Vasvárinál vereséget szenved. Ettől kezdve óvatosabban hadvezérekedik, bár a kurucok főgenerálisuknak ismerik el. Teleki „magánakciója” miatt az országgyűlés háborog, Apaffi diplomáciája pedig magyarázkodásra kényszerül mind Bécsben, mind Isztambulban. Telekit azonban barátainak, híveinek, legkivált Bánffy Dénesnek sikerül az országgyűlés (október 10. és a következő napok) előtt megvédenie, az ügyet elsimíttják.

terhes dolog, hanem a fejedelem hazaküldötte mind őket oly véggel, hogy bizonyos commissarius urakat bocsát be Ő Nagysága azon dolognak eligazítására ez jelen való eszten-dőben megesendő december 10-én. Ezen terminusra el is jövének az urak, úgymint tekintetes nagyságos Bethlen János úr, Daczó János úr és a segesvári királybíró¹³⁷, kiknek is elejekben kimenvén a tanács azokkal az emberséges emberekkel, akik hívségekben megmaradtak a tanáccsal, együtt voltak ötven lovas; a város népe pedig volt külön százhusz lovas, gyalog is voltak annyian. Ilyen pompával kísérték be a városba. Mikor elmentek innen negyednap múlva, akkor is hasonló pompával kísérték ki a városból.

Csapai István deák, Egyed István, Kovács István: ezek hárman tanácsolták a város népét. Midőn azért ezek a három commissarius urak a határszélbe érkezvén a várost köszöntötték, protestált a város népe azon, hogy commissariusoknak nem agnoscálják nagyságokat ő kegyelmeket, hanem megbékéltetőknak jőnek, nem bánják. Bejövén azért az urak, szállottanak a Kovács István házához, és ott discúráltak. A tanács a városházánál volt, a város népe pedig volt a Csapai házánál. Akik pedig kötelességeik mellett kívántak megmaradni, azok imitt-amott, de kiváltképpen Kercsedi Szócs Mihály házánál voltak, supplicatiót adtak az uraknak azok, kik hazájokhoz és a tanácshoz hűségöket megtartották, hogy ők ne bestelenítessenek. Parancsolták azért az urak a városban minden rendbéli embernek tisztességek és fejük vesztése alatt, hogy senki egymást ne impediálja és ne boszantsa, hanem ki-ki egymást tartsa becsületben. Ezzel elmentek az urak a városból. Mégis a község, amit feltett, csakugyan azt akarta követni. Mely dologért megtalálta a

¹³⁷ Michael Sigismundi (a magyar forrásokban gyakran Sigmond Mihály „magyarosított” formában szerepel).

tanács a fejedelmet és Bethlen János¹³⁸ urat. Megharaguván a fejedelem, a commissio által mindjárt hívatta Csapait, Szürteit és Veress Jánost. De mivel a tanácsból senki ott nem volt, az urakat addig járták, hogy el nyomták a fejedelmet. Ezek Karácson szombatján mentek le Fehérvárra. Annak utánna a bírót is hívatta harmadmagával a fejedelem. A tanács mind elmene, nem sok maradván itthon benne, hanem csak a ki nem mehetett valami nyavalyája miatt.

A város népe pedig estve késén gyüle össze a Moldvai Márton házához, és ott összeesküdtenek, és úgy elmenének. Oda jutván Fejérvárra, ott a palotán Bánffi Dénes és Teleki Mihály kit megpirongattak, kit leszidalmazának közzülök, úgy jöttek haza, hogy itthon eligazítják, és megbékéllenek egymással.

1673.

Január 3. A tanács és a város népe is haza érkezék Fehérvárról.

Január 6. Az egész tanács a város népével együtt mind felgyülének a templomba. De a város népe kéré a tanácsot, hogy felmennének a várbeli tanácsházba. És fel is méne a tanács, a város népe pedig a templomban marada és aznap estvig, követséget hordozván egymáshoz, kíváná a város népe, hogy elbúcsúzzék a tanács, és úgy választának tisztet és tanácsot is. De a tanács arra semmiképpen reá nem mehetett, hogy elbúcsúzzék. Azért elestvéledvén az idő,

¹³⁸ Érdekes, az általunk többször is tanúként megidézett Bethlen János kancellár erről a vásárhelyi esetről semmit sem ír az *Erdély történetében*, holott arra vállalkozott, hogy a nagypolitika eseményeit az 1629–1673 közötti évtizedekben részleteiben is megörökítse.

semmi dolog véghez nem mehet, csak a sok hiában való kiáltozás tölt el mind a két fél között.

Január 7. Felgyülekezék a város népe a Borbély Balázs uram házához, a tanács pedig a városházához; akik pedig nem voltak a tanács ellen, azok is feles számmal lévén, öszszegyűltek a Rozsnyai Lakatos János házához, és ott várták a dolog kimenetelét. A város népe azért követeket küldte a tanácshoz mégis azért, hogy búcsúzzanak el a tisztségektől és a város népétől, de semmiképpen nem cselekedtek s el nem búcsúztak.

A város népe azért választák főbírónak Baxai Gáspár¹³⁹ Jánost; öreg polgároknak a tanács közül Brassai Csiszár Györgyöt, Nyirő Szabó Mihályt, Nyirő Szabó Istvánt, a város népe közül választák Moldvai Mártont, Varga Jánost és Daniel Deákot. Követeket küldte a város népe a bíró után a tanácsba két nemes embert, ugymint Köpeczi Mihályt és Egyed Istvánt, kik által kihivatván a tanácsból Csiszár Jánost, megizenték neki, hogy bírónak választották. A tanács behivatá Csiszár Jánost, megkérdezé, mi volna a dolog? és megbeszélé a tanácsnak, hogy őtet bírónak választották. Ezt megértvén a tanács, kényszeríték arra, hogy amely hittel megesküdt a tanácsnak, amellet maradjon meg. De más rendbeli követek érkezvén utána, Csiszár János csak felkele, és elméne a város népéhez, azt fogadván a tanácsnak, hogy ha bé nem hívják a tanácsot közikben, visszajön. (A tanácsot is behívák.) Ez meglévén, mind behivaták a város népe közé, és egyet sem hagyának ki közülök, és tanácsbeli embereket is válogatának újakat, és azonnapon estve a bírót meg is eskették erős hittel a város igazságának kiszolgáltatására. A tanácsba bevett új embereknek juramentumát, késő lévén az idő, máskorra halasztották. Discurálván azért

¹³⁹ Csiszár? (Koncz József jegyzete.)

azon dolog felől, hogy amely dolgokkal a régi tanácsot vádolták, ekkor sokakat olyan vétekben élőket vettek be a mostani tanácsba: egybe gyűlvén azért, jobban megvizsgálván a tanácsbeli dolgokat, kihagyták a tanácsból Szürteit, Veress Jánost, Kiss Imrét, András kovácsot, Sinki Pált és Csapai István Deákot.

Január 13. Felgyűlvén a tanács újabb discursusra, a feljebb megírt személyeket ugyancsak kihagyták a tanácsból, a többit pedig kihívták, és kitöltötték a tanácsot közönségesen negyvennyolc személyre, és meg is esküdtették a város hűségére, de némelyek szabad akaratjuk szerint kibúcsúztak a tanácsból, úgymint Nemes György Deák, Czeglédi Mihály és András Deák. De a bíró András Deákot akarván notariusságba beállítani, jóllehet a város népe megesküdt volt, hogy soha többé notarius nem leszen. Beülvén azért tisztibe és székibe, a város népe felzendüle, s a tanácsházra reá méne, s székiből ki akarák húzni, és nagy gyaláztatásra felkelvén, kiméne a tanácsházból, és elméne ilyen szégyennel a maga házához. Annakutána egy bizonyos napon az egész tanácsot összehívata a bíró avégre, hogy jó karba állíttatnának minden dolgok. De összevesze az új tanács az ó tanáccsal azon, hogy azt kívánna az új tanács, hogy tizenegy eszten-dőről való számot adjon az ó tanács. De azok nem akarák. Kibomolván a tanácsháztól az új tanács, gyüle a Boros István házához, a város népének is a nagyját odagyűjtötték, és exactorokat választattak, akik azt a számvitelt, melyet a bíró elé ad, megszámlálják és számba vegyék, s mindeneket igazán felírjanak.

Április 17. A sok zenebona és háborúság után, midőn a határ kimérésére kimentek azok, akiket elválasztott a tanács a polgárok közül, úgymint Brassai Csiszár Györgyöt, Nyirő Szabó Mihályt és Nyirő Szabó Istvánt; az újtanács közül: Tarisznya Lakatos Györgyét és Boros Istvánt, több vá-

rosi embereket is választának. Concludála pedig a tanács, hogy a város népe közül is behivatnának a tanács közé a földek felosztásának végbenvitelére s jobb móddal való eligazítására. Voltak azért a város népéből behíva Solymosi András kovács, kercesdi Szócs Mihály, Szürtei György, Forrai Kádár György, Forrai Benedek és Komor István.

Április 18. A földek felosztására kimenvén a tanács és az arra választott emberek, a bíró ott nem volt, hanem Nyerges György és Lengyel Márton, több tanácsbeliek is, de nem mind az egész tanács. Az alsó város végén elkezdették osztani, előbbben a két láb földön adtak előben a három forintos adójú embernek 10 ölet, a harmadfél forintosoknak 8 ölet, a két forintosúaknak 7 ölet, a másfél forintosúaknak 6 ölet. Azután második mérésben is adtak eszerint, kinek mennyi illett. Azután egy-egy nyilat a régi szokás szerint az egy forintos adójú embereknek és a feljebb adózóknak is.

Május 25. Vonták fel az újabbik harangot a toronyba, melyet Balogh László úr hagyott volt a reformata ecclesiának még anno 1659, és Kovács Szabó Ferencnél hagyott volt 600 forintot azon harangnak nagyobbban való megcsináltatására.

Június 13. A város népe egybegyüle a Horváth Szabó János házához, a tanács pedig a város házához avégre, hogy megbékéljenek egymás közt, azok is, kik nem voltak a város népével egy akaraton, oda hívatattak, hogy a békességet együtt munkálódják. El is mentek ilyen conditíóval, hogy a békességben munkálódnak, de másképpen velek meg nem egyeznek, és magokat belé nem elegyítik. Válogatának azért mintegy tizenkét számból álló embert azok közül, hogy jobban végbemelessen a békesség. Az új tanács is ezekkel együtt volt a hátulsó tanácsházban, amikor is a békesség így mene végben a punctumok szerént:

1. Minden eddig fennforgott, megesett és megtett dolgok feledékenységre menjenek, e mai naptól fogva senki többé ezeket ne urgeálja.

2. A constitutiókban és punctumokban, valamelyek az Isten törvényével és a nemes ország törvényével nem ellenkeznek, mindazokat tartsák meg, s azok szerint éljenek minden rendek.

3. A legatumokról tartozzék a tanács mind számot adni, egyebekről ne tartozzanak számot adással.

4. Minden ember egymást megbecsülje, a fennforgott és meglett dolgokat senki fel ne hányja. Ha tanácsbeli ember leszen engedetlen, 24 forint büntetésen convincáltassék; ha város népe közül való leszen, 12 forintig büntetődjék, ha annyi érő jószágga nem találtatik, megfogassék s a tömlöcbe vettessék.

5. Valaki ilyen rebelliót csinál, vagy a tanács, vagy a város népe közül, száz arany forinton convincáltassék, ha ki nek annyi érő jószágga nem lenne, meghaljon érette.

6. Akármelyik félnek valami névvel nevezendő relatoriai vannak, mindezek összeszedetvén, a tanács eleibe bevitesék és az egész nép láttára tűzzel megégessék, hogy semmi azokban többször elő ne kerüljön.¹⁴⁰

Ezen meglett békességnek megírói és ebben levő közbírák tekintetes Nemes Boronyai János Deák és Bodó Borbély György uraimék s többen is voltak, kiknek nevük fel vannak írva a kötéslevélben a közbíráknál.

¹⁴⁰ Az egyezmény szövegét december 13-i kelettel közli Szabó Károly és Szádeczky Lajos a *Székely Oklevéltár* IV. kötetében. Bp., 1896, 311–315.